HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

דמאספורק בית שמאי אוסרין וב"ה מתירין מאי טעמיה דבית שמאי אמר קרא [1]גם שניהם לרבות שינוייהם ובית הלל אמר קרא הם ולא שינוייהם ובית שמאי הא כתיב הם ההוא מיבעי ליה הם ולא ולדותיהם ובית הלל תרתי שמעת מינה הם ולא שינוייהם הם ולא ולדותיהם ובית הלל נמי הכתיב גם ° גם לב"ה קשיא רבי אליעזר בן יעקב מאי היא דתניא [א]ר' אליעזר בן יעקב אומר הרי שגזל סאה של חטין טחנה לשה ואפאה ° והפריש ממנה חלה כיצד מברך [א]אין זה מברך אלא מנאץ ועל זה נאמר [2]בוצע ברך נאץ ה' ר' שמעון בן אלעזר מאי היא דתניא כלל זה אמר ר' שמעון בן אלעזר כל שבח שהשביח גזלן ידו על העליונה רצה נוטל שבחו רצה אומר לו הרי שלך לפניך מאי קאמר אמר רב ששת ה"ק [ב]השביחה נוטל שבחו כחש אומר לו הרי שלך לפניך דשינוי במקומו עומד אי הכי אפילו השביח נמי אמרי [ג]מפני תקנת השבים ר' ישמעאל מאי היא דתניא[ב] [ד]מצות פאה להפריש מן הקמה לא הפריש מן הקמה מפריש מן העומרים לא הפריש מן העומרים מפריש מן הכרי עד שלא מרחו מרחו מעשר ונותן לו משום ר' ישמעאל אמרו [ה]אף מפריש מן העיסה ונותן לו א"ל רב פפא לאביי איכפל כל הני תנאי לאשמועינן כב"ש א"ל הכי קאמרי [ג]לא נחלקו בית שמאי וב"ה בדבר זה אמר רבא ממאי דלמא עד כאן לא קאמר רבי שמעון בן יהודה התם אלא בצבע הואיל ויכול להעבירו על ידי צפון ועד כאן לא קאמרי ב"ש התם אלא לגבוה משום דאימאים ועד כאן לא קאמר ר' אליעזר בן יעקב התם אלא לענין ברכה משום [ד]דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה ועד כאן לא קאמר ר"ש בן אלעזר התם אלא בהכחשה דהדר ועד כאן לא קאמר ר' ישמעאל התם אלא לענין פאה משום דכתיב [3]תעזוב יתירא וכי תימא ליגמר מיניה מתנות עניים שאני כדבעי ר' יונתן דבעי ר' יונתן מאי טעמא דר' ישמעאל משום דקסבר שינוי אינו קונה או דלמא בעלמא קסבר שינוי קונה והכא משום דכתיב תעזוב יתירא ואם תמצי לומר טעמא דר' ישמעאל משום דקסבר שינוי אינו קונה תעזוב יתירא דכתב רחמנא למה לי ותו לרבנן תעזוב יתירא דכתב רחמנא למה לי מבעי ליה לכדתניא [ה]המפקיר כרמו והשכים לבקר ובצרו חייב בפרט ובעוללות ובשכחה ובפאה ופטור מן המעשר אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי שמעון בן אלעזר ומי אמר שמואל הכי [ו]והאמר שמואל אין שמין לא לגנב ולא לגזלן אלא לנזקין בשלמא לרבא דאמר כי קאמר ר' שמעון בן אלעזר התם בהכחשה דהדר לא קשיא כי קאמר הלכה כרבי שמעון בן אלעזר דשינוי במקומו עומד בהכחשה דהדר וכי קאמר שמואל התם אין שמין לא לגנב ולא לגזלן אלא לנזקין בהכחשה דלא הדר אלא לאביי דאמר כי קאמר רשב"א בהכחשה דלא הדר קאמר מאי איכא למימר אביי מתני הכי אמר רב יהודה אמר שמואל אמרו

מאספורק. שם מקום: **בוצע ברך.** גוזל ומברך. בוצע כמו כל בוצע בצע (משלי א): **מאי קאמר.** איירי בשכחה וקתני הרי שלך לפניך והאי לישנא לא שייך למימר אלא בדבר שכיחש מקדמותו שאמר לו טלנו כמות שהוא כחוש: **מצות פאה להפריש מן הקמה.** דכתיב לא תכלה פאת שדך לקצור (ויקרא יט): **מרחו.** מחליק את הכרי ברחת ומירוח הוי גמר מלאכה למעשר הלכך מעשר כל מעשרותיו תחלה ואחר כך נותן לו פאה כדי שלא יפסיד עני שאילו היה נותנו קודם מירוח אע"פ שעני מצרף לקט שכחה ופאה הרבה ועושה מהן כרי פטור מן המעשר שהרי הפקר הוא אבל עכשיו שנתמרח ביד בעל הבית נתחייב במעשר דהכי אמרינן במסכת ברכות (דף מ:) לקט שכחה ופאה שעשאן בגורן הוקבעו: **אף מפריש מן העיסה.** פאה אם לא נתנה כבר ואילו לת"ק מן העיסה לא דקנייה בשינוי והוי ממון שאין לו תובעים דעד השתא דישה לאו שינוי הוא דאוכל הוא כמו שהיה: **איכפל תנאי.** טרחו ועמלו ונתקבצו לכך: **בהכחשה דהדר.** מפטמו וחוזר לקדמותו: **תעזוב יתירא.** בקדושים תהיו כתיב לא תכלה פאת שדך לקצור ובשור או כשב כתיב לא תכלה פאת שדך בקוצרך תרי קראי תעזוב אותו למה לי שמע מינה לאתויי שינוי דלא קני הכא: **תעזוב יתירא למה לי.** הא בעלמא נמי לא קני שינוי: ה"ג **ותו לרבנן תעזוב יתירא למה לי: המפקיר והשכים לבקר.** קודם שיבאו עניים לבצרה שיזכו בהפקר אם היו קודמין: פרט בכרם ולקט בקמה: **חייב בפרט כו'.** דאע"ג דהפקר פטור מכולם דכתיב[ז] ארצך שדך וכרמך מהני תעזוב יתירא למעוטי כי האי גוונא דלא הוי הפקר לפטור ואע"ג שפטור מן המעשר. ובכל הני כתיב תעזוב יתירא. בקדושים כתיב כרמך לא תעולל ופרט כו'. ובמשנה תורה (כד) כתיב כי תבצור כרמך לא תעולל וכן לא תפאר אחריך דהיינו פרט. תפאר אישקוביי"ר. ופאה נמי מהכא משמע דתנא דבי ר' ישמעאל (חולין דף קלא.) שלא תטול תפארתו ממנו. שכחה כתיב במשנה תורה (שם) לא תשוב לקחתו וגו'. ובאילן כתיב לא תפאר אחריך ואמר מר בפרק י' דחולין (שם) אחריך זו שכחה ולא בעי למיהדר ומכתב באילן לגר ליתום אלא לא תפאר אחריך והנא ידענא דלעניים הוא כדאשכחן בעמרים. אבל במעשר לא כתיב תעזוב יתירא: **אין שמין.** בפרק ראשון (דף יא.) גבי בעלים מטפלין בנבילה אמר שמואל דלנזקין הוא דשמין את הנבילה לניזק ומוסיף עליה מזיק עד שמשלים לו נזקו אבל גנב וגזלן שנטלו בהמה ומתה או כחשה אין שמין את הנבילה אלא שלהם תהא והם ישלמו בהמה מעליא אלמא שינוי קני: פלוגתא דאביי ורבא לעיל בשמעתין: **בהכחשה דלא הדר.** כגון מתה או נשברה רגלה: אמרו

ואפאה (והרים) [והפריש] ממנה חלה. משעת גלגול מתחייב בחלה אלא רבותא קמ"ל דאע"פ שעשה כל השינויים הללו אין אלא מנאץ א"נ משום דהיכא דאין תחילתו עיסה אין מתחייב בחלה עד אחר אפייה נקטה הכי:

לא הפריש מן הקמה יפריש מן העומרים. אביי לטעמי' דאמר בריש תמורה (ד' ו. ושם ד"ה אמר) כל דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני ומפרש התם דטעמא דיפריש מן העומרים משום תעזוב יתירא דבלא תעזוב יתירא לא היה מיחייב דכיון דעבר על לא תכלה הוה אמינא דאהני ופטור ולהכי אצטריך אביי בשמעתין ע"כ לר' ישמעאל למימר שינוי במקומה עומדת אבל לרבא דאמר התם כל דאמר רחמנא לא תעביד כי עביד לא מהני בלא תעזוב יתירא מפריש מן העומרין ולא מבעי ליה תעזוב יתירא אלא למפקיר כרמו או לרבי ישמעאל אי שינוי קונה אצטריך דמפריש מן העיסה ואם תאמר לאביי דאצטריך תעזוב יתירא לחייב מן העומרים מפקיר כרמו מנליה דחייב בפאה וי"ל דתרתי ש"מ וכן צ"ל לרבא אליבא דרבי ישמעאל אי סבר רבי ישמעאל דשינוי קונה ודריש תעזוב יתירא לחייב מן העיסה אם כן המפקיר כרמו מנליה דמשמע דההיא דרשה אתיא ככ"ע מדדייק בפרק בא סימן (נדה ד' נא. ושם ד"ה מין) דהא דתנן התם כל שחייב בפאה חייב במעשר היינו כל מין שחייב בפאה חייב במעשר דאי לאו הכי הרי מפקיר כרמו דחייב בפאה ופטור מן המעשר ומאי ראיה היא דלמא מתני' כרבי ישמעאל דמוקי תעזוב יתירא לחייב מן העיסה ולא מייתי למדרש שיתחייב בפאה אלא ודאי ליכא דפליג אההוא תנא דמפקיר כרמו ותרתי ש"מ כדפרישית: **מרחו** מעשר ונותן לו. ואפילו למאן דאית ליה ברירה כל זמן שלא הפריש פאה ולא בררה היה הכל שלו ונתחייב הכל במעשר ושוב לא יפטר ואם תאמר תרומה נמי לתני שתורם ונותן לו ואין לומר דתרומה בלאו הכי יפריש העני וכל פאה חייבת בתרומה חדא דא"כ מקדים מעשר לתרומה גדולה ועוד דתנן במסכת תרומות בפ"ק (מ"ה) אין תורמין מן הלקט ומן השכחה כו' ונראה לפרש משום דתרומה דבר קל לתרום לא חש להזכיר ויש מפרשים דלהכי אין תורם משום דבגורן רגילין לתרום[ח] כדתנן במסכת מעשרות (פ"ב) מלא פירות ממורחין בשדה מכונסין אסורים משום גזל מפוזרין מותרין משום גזל בין כך ובין כך חייבין במעשר ופטורין מן התרומה לפי שאי אפשר לגורן שתעקר אלא אם כן ניטלה תרומה גדולה: ותנן

מסורת הש"ס

א) סנהדרין ו: [ע"ש], ב) שם פח. מכות טז: תמורה ו., ג) [שבת מב. קלה. סוכה טו. יבמות כח.], ד) [ברכות מז. וש"נ], ה) לעיל כח. נדרים מד: חולין קלד: תמורה ו. נדה נא., ו) לעיל יא., ז) [ויקרא כג], ח) [כדתני בירושלמי במס' מעשרות פ"ג כצ"ל וכן הגיה מהרש"א בסנהדרין פח. ד"ה מרחו],

תורה אור השלם

1. לֹא תָבִיא אֶתְנַן זוֹנָה וּמְחִיר כֶּלֶב בֵּית יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְכָל נֶדֶר כִּי תוֹעֲבַת יְיָ אֱלֹהֶיךָ גַּם שְׁנֵיהֶם: דברים כג יט
2. כִּי הִלֵּל רָשָׁע עַל תַּאֲוַת נַפְשׁוֹ וּבֹצֵעַ בֵּרֵךְ נִאֵץ יְיָ: תהלים י ג
3. וְכַרְמְךָ לֹא תְעוֹלֵל וּפֶרֶט כַּרְמְךָ לֹא תְלַקֵּט לֶעָנִי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא יט י

וּבְקֻצְרְכֶם אֶת קְצִיר אַרְצְכֶם לֹא תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ בְּקֻצְרֶךָ וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט לֶעָנִי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא כג כב

לעזי רש"י

אישקוביי"ר. לטאטא, לנקות.

רבינו חננאל

ובא רבה ודחה הא דאביי ואמ' לעולם הני כולהו סבירא להו שינוי קונה, ור' שמע' בן יהודה לא אמ' אלא בצבע שיכול להעבירו על ידי ספון כדאמרינן, ובית שמאי דאמ' אם נתן לה באתננה חטים ועשאתן סלת וכול' אסור משום דלגבוה ומאיס, ור' אליעזר בן יעקב דאמ' הגוזל חטים וטענו וכול' והפריש ממנה חלה אין זה מברך להפריש חלה, אלא מנאץ שמברך על מה שאינו שלו, וזו היא מצוה הבאה בעבירה. ור' ישמעאל דאמ' נותן פיאה אפילו מן העיסה משום דכת' תעזוב יתירא מריבויא דקרא קא מפיק ליה, ועד כאן לא אמר ר' שמע' בן אלעזר כל שבח שהשביח גזלן ידו על העליונה, נוטל שבחו, שכל הגזלנין משלמין כשעת הגזלה, כחש אומ' לו הרי שלך לפניך, בכחשא הדר בריא. **אמ' רב יהודה אמ' שמואל הילכתא כר' שמע' בן אלעזר.** ואקשינן, ומי אמ' שמואל כחש מחזיר לו הגזילה והאמ' שמואל אין שמין לא לגנב ולא לגזלן אלא לנזקין, פיר' אם כחש אין שמין ונותנין לו הגזילה בעינה לנגזל אלא נותן לו אחר כעין שגזל. ופרקינן אליבא דרב', כי קאמ' שמואל אין שמין אלא נותן לו אחרת כעין שגזל בכחשא דלא הדר, דחשבינן לה כמתה, וכי אמ' הלכה כר' שמע' בן אלעזר וליה לשמו' לא סבירא ליה.

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פ"א מהל' ברכות הל' יט וע"ש בכ"מ סמג עשין כז טוש"ע א"ח סי' קצו סעיף א:

ט ב ג מיי' פ"ב מהל' גזילה ואבידה הל' ב ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסב סעי' ב:

י ד ה מיי' פ"א מהל' מתנות עניים הל' א והלכה ב:

גליון הש"ס

גמ' גם לב"ה קשיא. עיין לעיל דף נד ע"א תוספות ד"ה חמור: **שם** והפריש ממנה חלה. עיין ברכות דף מה ע"א תוס' ד"ה אכל טבל:

מוסף רש"י

בוצע ברך. ובוצע לשון גזילה דכתיב (משלי א) כן ארחות כל בוצע בצע את נפש בעליו יקח (סנהדרין ו:). **מצות פאה להפריש מן הקמה.** דכתיב לא תכלה, אלא הנח לפניהם והם יקצרוהו (סנהדרין פח.). **מרחו.** בכרי נתחייב במעשר דנגמרה מלאכתו (שם) דאיקבע למעשר ולתרומה (תמורה ו.). **מעשר ונותן לו.** מעשר תחלה את הכרי מכל מעשרותיו ונותן לו את הפאה, שאילו הפרישה לא היו עניים צריכים לעשרה, דלקט שכחה פאה פטורין מן המעשר (סנהדרין פח.) וזה הביאן לידי חיוב (מכות טז:). **והשכים בבקר ובצרו.** וזכה ביה איהו עצמו (נדרים מד:). **חייב בפרט ובעוללות ובשכחה ובפאה.** כמו משאר כרם (שם) אע"ג דהפקר פטור מפאה, ותנן (פאה פ"א מ"ד) כל שהוא אוכל ונשמר חייב במעשר ובפאה, אפ"ה כי האי הפקר חייב בכל הני, כדמפרש טעמא דכתיב ביה תעזוב יתירא (לעיל כח. וכעי"ז תמורה ו.) **דכתיב** במשנה תורה לא תפאר אחריך, ואמר מר לא תטול תפארתו ממנו, והיינו פאה, ודרשינן בספרי אחריך זו שכחה, וכתיב לגר וליתום ולאלמנה יהיה, וכתיב בתריה כי תבצור כרמך לא תעולל אחריך לגר ליתום ולאלמנה יהיה, הרי פאה ושכחה ועוללות, למה לי למהדר ומכתב בפרשה קדושים בכולהו לעני ולגר תעזוב אותם, לרבות הפקר כי האי גוונא, אבל הפקר גמור פטור מכולם, כדתנן ונשמר פרט להפקר (נדה נא.). **ופטור מן המעשר.** דהפקר פטור מן המעשר (שם) דלא כתיב ביה תעזוב יתירא (לעיל כח. תמורה ו.) **אין שמין לא לגנב ולא לגזלן.** שאם גנב וגזל בהמה או כלים ונפחתו אצלו, אין שמין הנבילה והשברים לבעלים, שיחזיר גנב הפחת, אלא ישלם בהמה וכלים והשברים שלו, **אלא לנזקין.** שמין, כדכתיב והמת יהיה לו (לעיל יא.).